



VERSION 1

Vägledning till gemensamt trepartsavtal för VFU

Nationella vårdkompetensrådet uppdrag är att bidra till en god planering av vårdens kompetensförsörjning. I rådets arbete ingår bland annat att stödja beslutsfattare och andra berörda aktörer på nationell och regional nivå och åstadkomma samverkan mellan aktörer. Rådsarbetsgruppen för VFU/klinisk praktik arbetar bland annat med att skapa goda förutsättningar för verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Vikten av gemensamma VFU-avtal

Denna promemoria är en vägledning och ett diskussionsunderlag som syftar till att främja och stötta huvudmännen (vilket inkluderar såväl privata som offentliga utförare) att ingå gemensamma VFU-avtal. Rådet rekommenderar trepartsgemensamma VFU-avtal, mellan parterna universitet- och högskolor och regionala och kommunala huvudmän. Syftet är att bidra till ett ökat antal VFU-platser i Sverige med både ökad kvalitet och effektivitet. På kort sikt kan underlaget utgöra ett stöd för aktörer och samverkansstrukturer regionalt. Underlaget bedöms även kunna bidra till förbättrad samverkan och utökat samarbete mellan avtalsparterna, samt skapa ökad likvärdighet över landet i fråga om VFU-avtalens struktur och innehåll.

En viktig utgångspunkt för denna PM har varit det trepartsgemensamma VFU-avtal som framtagits i Västra Götalandsregionen under 2021¹. Arbetsgruppen har även utgått ifrån sammanställningar av befintliga VFU-avtal².

Inledningsvis ges en kortare bakgrund gällande bestämmelser för VFU. Därefter följer diskussionspunkter som kan vara vägledande vid framtagandet av trepartsgemensamma avtal. Avslutningsvis listas länkar till användbart material för det fortsatta arbetet. Här finns exempel på befintligt avtal, fördjupande information om olika handledarmodeller m.m.

1 Se Avtal samverkan avseende verksamhetsförlagd utbildning via <https://www.vardsamverkan.se/>
2 Se sammanställning i SOU 2022:35. Tryggare i vårdrket.

Bakgrund

Bestämmelser om VFU

- Högskolor och universitet ansvarar för lärandemål, bedömningskriterier samt examination inom ramen för högskoleutbildningar. VFU är en del av högskoleutbildningen och utgörs av kurser eller kursmoment. Det kan vara kurser eller kursmoment i praktisk miljö som examineras och ger högskolepoäng vilket kräver resurser i form av handledare och examinatorer m.m.³
- Omfattningen av VFU anges närmare i utbildnings- och kursplanen för den aktuella utbildningen. Kursmoment inom VFU ska examineras i högskolan. Regioners ansvar gällande studenters möjlighet till VFU regleras inte genom lagstiftning. VFU sker i samverkan mellan lärosäten och regioner, med stöd av den så kallade principöverenskommelsen⁴ och genom avtal.⁵
- I principöverenskommelsen framkommer vikten av samverkan mellan högskola och vårdgivare för att utveckla den kliniska praktiken.
- Kommuners ansvar gällande VFU regleras genom avtal, och inte via lagstiftning.

Vägledning för gemensamma VFU-avtal

Nedan följer en vägledning som kan utgöra stöd i arbetet med framtagande av gemensamma VFU-avtal samt underlätta dialog och samverkan. Den listar områden med frågeställningar som kan vara viktiga att diskutera och enas kring.

Samverkan och samverkansnivåer

Hur skapar vi en god samverkan?

- Diskutera gemensamma utgångspunkter och mål för samverkan. Ett förslag är att utgå ifrån ansvarstagande, åtagande och ömsesidighet.
- Tillsammans säkerställa och skapa en gemensam bild över utbildningsuppdraget: enas kring vad är det vi gemensamt ansvarar för.
- Ta vara på de samverkansstrukturer som finns och skapa transparens i de frågor som tas upp. Det kan vara bra att diskutera om det exempelvis går att skapa arbetsgrupper/undergrupper i de regionala vårdkompetensråden med representation från lärosäte, region och kommun, som kan arbeta med att ta fram och följa upp avtalen.
- Enas om på vilken nivå i respektive organisation som frågorna ska behandlas och beslutas. En fråga kan vara huruvida att ha en regional

3 Direktiv 2017:86.

4 Principöverenskommelsen finns antecknad i bilaga 3 till propositionen (2000/01:71), Nytt huvudmannaskap för vårdhögskoleutbildningar.

5 SOU 2020:19 God och nära vård – en reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem.

samverkansgrupp (RSG) som kan behandla övergripande frågor om utbildningsuppdraget som avtalet reglerar. Denna grupp kan sedan kompletteras med en delregional samverkansgrupp (DSG) som i sin tur exempelvis kan bereda huvudsakligen operativa frågor. Exempel på en operativ fråga kan vara hur man ska lösa VFU-platser för denna termin.

- Reflektera kring hur samverkan sker utifrån verksamheternas olika förutsättningar, som exempelvis kommuner emellan. Vilka förutsättningar ger det geografiska läget för genomförande: är det exempelvis möjligt för alla kommuner att ingå avtal?
- Tillsammans se över och diskutera hur de regionala samverkans och stödstrukturer (RSS) för kunskapsutveckling i kommunerna exempelvis kan användas i dialogen för trepartsavtal.

Omfattning

Vilka högskoleutbildningar ska avtalen omfatta?

- Följande högskoleutbildningar kan exempelvis vara lämpliga att inkludera i avtalen: arbetsterapeut, audionom, barnmorska, biomedicinsk analytiker, dietist, fysioterapeut, sjuksköterska.
- Bör internationella utbytesstudenter på aktuella hälso- och sjukvårdsutbildningar inkluderas? Om och hur omfattas studenter på distansutbildningar, studenter på hel- respektive deltid? Omfattas studenter i andra delar av landet?

Placering under VFU

Vilka principer gäller för placering?

- Hur skapas tydlighet gällande villkor för placering för studenterna under VFU? Hur sker information inför VFU/utbildningsstart? Exempelvis om VFU utanför studieorten kan vara aktuellt för studenter.
- När görs undantag från villkoren för placeringen? Enas om gemensamma principer, och informera i kurs- och utbildningsplanen om vad som gäller.
- Kan en student vara placerad hos flera huvudmän under samma VFU-period, exempelvis i regional- och kommunal primärvård?
- På vilket sätt kan fler verksamheter bidra med VFU-platser?
- Kan privata vårdgivare inkluderas i ökad utsträckning?

Var och när kan VFU förläggas?

- När i tid kan VFU förläggas? Finns möjlighet med schema under helger eller dygnet runt? Kraven i lärandemålen behöver även tas i beaktande samt att studenterna får en VFU-placering med god kvalitet.
- Hur sker samordning mellan olika utbildningsprogram vid olika lärosäten? VFU-veckorna behöver fördelas på bästa möjliga sätt mellan lärosäten och vårdverksamheter.

- Vilka moment kan bedömas utgöra VFU? Ingår exempelvis fältstudier eller konsultationer? Enas om vilka utbildningsmoment som kan utgöra VFU.
- Hur definieras VFU utifrån längd, i veckor eller i dagar? Detta kan få betydelse för exempelvis ersättning.

Om handledning

Vilka kompetenser krävs av handledaren?

- Vilken kompetensnivå krävs för att kunna vara handledare/huvudhandledare?
- Ska kraven vara olika beroende på handledares kompetens i förhållande till studentens utbildningsnivå eller vilken termin studenten går på?
- Hur uppfattar medarbetare sina förutsättningar att handleda och ta emot studenter? Exempelvis kan faktorer som antal år i yrket, möjlighet till kollegialt stöd eller delad handledning samt möjlighet till handledarutbildning, påverka detta.
- Finns det stöd och utbildning för medarbetare så att de tidigare i sin yrkesutövning kan känna sig trygga i att ta emot studenter och samtidigt ge handledning med god kvalitet?
- Hur kan vi gemensamt lösa eventuella begränsningar och svårigheter kring att erbjuda handledarskap?

Handledning och handledarmodeller

- Hur ser parterna på sina förutsättningar att tillhandahålla handledning och olika handledarmodeller?
- Hur kan vi gemensamt lösa begränsningar och svårigheter i att erbjuda handledarskap utifrån olika modeller?
- Hur skapas förutsättningar för studenter att delta i hälso- och sjukvården genom verksamhetsintegrerat lärande?

Exempel på handledarmodeller

- Peer learning - studenterna stödjer och lär sig av varandra, vilket avlastar handledare. Modellen kan ge en möjlighet att ta emot fler studenter per handledare. Den kan dock vara svår att genomföra i små kommuner.
- Kliniska lärarpar – en handledare från lärosäte respektive vårdverksamhet som fortlöpande tar ett gemensamt ansvar för VFU.
- Delat handledarskap - exempelvis två legitimerade sjuksköterskor som delar på handledningsuppdraget.

Övriga punkter

Möjlighet till digitala verktyg

- Vilken möjlighet till digitala plattformar, verktyg och stöd finns?
- Undersök möjlighet att anmäla VFU-platser digitalt och för studenter att önska eller prioritera VFU-plats (exempelvis via Praktikplatsen.se)?
- Hur kan samarbete ske effektivt med hjälp av digitala verktyg?
- Vilka moment kan digitaliseras för att frigöra tid i VFU-processen?

Ekonomisk reglering

- Vilken ersättning ska gälla och utifrån vilka principer?
- På vilket sätt ska prisuppräknning av ersättningen ske; årligen eller vid fast tidpunkt?
- Hur sker debitering?
- Vilken giltighetstid ska avtalet ha?

Avbokning/avbrytande

- Vad gäller när endera parten inte kan fullgöra överenskommelsen? Detta bör regleras i avtalet. Ett lämpligt sätt kan vara att utgå från olika scenarion för att skapa samsyn.
- Hur hanteras uppföljning och tvister?

Uppföljning och signering

- Rutin för beställning av platser samt uppföljning utbud/efterfrågan: enas om huruvida det finns ett värde i att visa på skillnaden i vad som beställs och önskas gällande antalet VFU-platser, vad som erbjuds och vad som slutligen faller ut.
Hur följer vi upp att de gemensamma intentionerna i avtalen efterlevs?
- Enas kring vem/vilka som beslutar gällande avtal och vem som undertecknar avtalen.

Bilaga 1

Användbart material

Exempel på avsiktsförklaring att inkludera i avtalet:

Avsiktsförklaring för avtalsparternas gemensamma avtal

- Tydliggöra villkor och förutsättningar för gemensam utveckling och kvalitetssäkring av VFU.
- Tydliggöra förutsättningar för dialog mellan parterna baserat på vårdverksamheternas kompetensförsörjningsbehov och lärosätenas utbud av kurser och program.

Rubrikstöd i avtal

Nedan följer delar som kan finnas med i avtalet. Vissa principfrågor kan behöva diskuteras, där några sådana exempel tas med i denna PM.

Användbara rubriker i avtalen

- Inledning
- Parter
- Parternas avsiktsförklaring
- Syftet med avtalet
- Parternas ansvar
- Omfattning
- Samverkan
- Definitioner och principer
- Digital hantering av VFU-platser
- Ekonomiska regleringar
- Avbokningar/avbrytande
- Debitering
- Avtalets giltighetstid
- Uppföljning
- Exempel på bilagor: handledarmodell, avtalsparter

Länkar

Länsgemensamt VFU-avtal, Västra Götaland: www.vardsamverkan.se/
dokument (Avtal Samverkan avseende verksamhetsförlagd utbildning)

Linköping universitets folder: olika exempel på handlarmodeller: <https://liu.se/artikel/verksamhetsforlagd-utbildning-vid-medicinska-fakulteten>

Exempel på beställningsrutin från region Östergötland samt Linköping universitet: <https://vardgivarwebb.regionostergotland.se>